

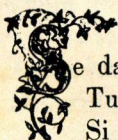
CARTÎLE SATEANULUI ROMANU.

SCRIERE PERIODICA

pentru trebuintiele poporului romanu.

Descépta-te Romane!

CAPITANULU ROMANU.

e dasè trei asalturi redutei neinvine,
Tustrele indrasnetie si crunte, dar' respinse,
Si campu -'ntregu de sânge acoperitu erá
Si, cuibu grosavu de mórte, redut'a fulgerá,
In siantiuri trupuri multe gramada, resturnate,
Si altele strapunse, pe dâmburi acatiate,
Formáu unu crudu spectacolu ce lumei areta
Cum scie Dorobantiulu in focu a se luptá.

Romano Capitanulu de trei ori cu ai sei
De trei ori ajunsese la siantiuri celu ánteiú,
Si-acum retrasu de-o parte, stringea colon'a-i rupta,
Cu ea se se arunce de-a patr'a óra-'n lupta.

De-odata . . . cene-ar' crede! ? . . . unu aspru Colonelu,
Esíndu de nu scíu unde, pasiesce dreptu la elu
Si-í díce : — „Capitane, nu-mi place-a t'a portare,
— Stai totu in urma! . . .“

— „Cene?“ racnescu in tulburare
Ostasii lui Romano arsi, rumeni pe obrazu —
„Elu! Capitanulu nostru! din toti celu mai viteazu!“

— „Tacere, copii!“ — striga Romano la multíme,
Apoi spre Colonelulu c'unu aeru de marime
Se-'ntórce, 'lu mesura c'unu ochiu plinu de dispretiú
Si-í díce : — „Colonele, de esti si indrasnetiú
Pre catu nedreptu si aspru, — te-'ndemnu se við cu mene
Se vedi, de scíu la mórte se mergu cum se cuvene . . .
Copii! . . . Zoru inainte l'-alu patrule asaltu.“

— „Ur'a!“ . . . răspunde ostasii, . . . er' elu pe calu-i 'naltu
Pornesce înainte, deprinsu a merge 'n frunte,
Si sbóra, . . . dar' unu glonte, unu solu alu mortiei crunte
I-i vene dreptu in cale si i-se opresce -'n peptu.

Atunce Capitanulu, pe calu stându înca dreptu,
Racnesce : — „Colonele ! . . . departe esti ? . . . raspunde
Cene-i in capu si 'n còda ? . . . Eu unde-su si tu unde ? . . .“

Apoi elu cade palidu si móre linu, zimbindu,
Cà-ci vede in reduta voinicii lui sarindu.

V. Alecsandri.

Inceputulu si istori'a Romaniloru.

— *Tractatu, pentru poporul romanu, in forma de dialogu.* —

SÉR'A XXVII.

Regii din viti'a lui Árpád.

Victoru. Am venitu Domnule Parente se-ne povestesci mai departe intemplamentele Romaniloru din trecut, cu atata mai vertosu cà-ci acum incepu a fi de totu minunate, fiendu ele in legatura cu ale Unguriloru. Ai fostu lasatu Domnule acolo cà Géza si-a botezatu tota famili'a s'a, si fiiului seu Voicu i-a pusu numele Stefanu.

Preotulu. Bene e fiiloru !

Asiá dara vomu incepe istori'a Romaniloru din tienuturile aceste dela anulu 1000 d. Chr., care este in strinsa legatura cu a Unguriloru si a Unguriloru cu a nostra.

La anulu 997 a muritu Géza si in loculu lui a urmatu de conducatoriu alu Unguriloru Stefanu. Acest'a in tempu de trei ani a facutu multu pentru latirea crestinismului intre Unguri, cari pâna aci erau pagani.

La anulu 1000 a tramisu la pap'a dela Rom'a rogandu-lu se-i tramita corona cu care incoronandu-se, se pota intrá si elu in numerulu regiloru europeni cà crestinu si totu odata se-i aprobe (incuviintieze) institutiunile (asiediemintele) facute in interesulu religiunei crestine.

Pap'a dela Rom'a s'a bucuratu pentru nisuinti'a lui Stefanu si aprobandu-i tote faptele lui, i-a tramisu una corona

dupla; si elu s'a încoronatu in 15 Aug. 1000, — si asia elu a fostu celu de antaiu rege alu Unguriloru.

Ardealulu pre tempulu acest'a nu atêrná dela nemene, ci-si avea principele seau voivodulu seu, pre unu stranepotu de alui Tuhutum, cu numele *Iuliu II.*, cà-ci fetiorulu lui Tuhutum a fostu Horca, alu acestui'a Iuliu I. si alu acestui'a Iuliu II., care erá unchiu lui Stefanu, regele Ungariei, fiendu frate cu Siarolt'a mum'a lui Stefanu. Iuliu II. erá domnulu Romaniloru din Ardealu si intru nemica nu atêrná dela nepotulu seu Stefanu.

V'am spusu cà Stefanu erá mare partinitoriu alu religiunei crestine apusene; éra Iuliu, unchiulu seu din Transilvania partiniá mai multu religiunea resariteana.

Victoru. Adeca Ungurii câtii erau pre tempulu acel'a in Ardealu eráu de una religiune cu Romanii, si se tieneau de Baseric'a resaritului?

Preotulu. Asiá este. Totu Ardealulu se tienea de Baseric'a resaritului, si chiar' acést'a a adusu pre Iuliu in neplaceri cu Stefanu. Stefanu ar' fi doritu ca si Ardealulu se primésca unirea cu Baseric'a apusului, Ardelenii nu voiau; de aici s'a escatu batalia intre aceste doue rudenie. Iuliu a remasu invinsu si Ardealulu a trecutu sub poterea lui Stefanu si a remasu sub domni'a regiloru unguresci 539 de ani adeca pâna la 1541.

Asia dara éta ce trebue se sciti despre Ardealu: *Candu au venitü Ungurii Ardealulu 'si avea principele seu, pe Gelu. La anulu 904 Tuhutum invinge pre Gelu, si Romanii la Ascileu au facutu legatura de pace cu Tuhutum si de buna voia si l'au alesu de Voivodu. Tuhutum si urmatorii lui au domnitü in Ardealu 98 de ani, adeca dela 904 pâna la 1002, éra de aci in colo pâna la 1541 a fostu sub domni'a regiloru unguresci, avendu totusi voivodi, dara pre acesti'a i-tramitea regele Ungariei si de-a réndulu erau inruditi cu elu.*

Ací éra potemu vedé câtá intielegere a fostu intre Romani!!!

Se vedemu acuma ce face Stefanu, regele Ungariei?

Candu vorbiramu de Gladu seau Claudiu din Banatulu Timisianu, v'am spusu cà elu a remasu domnu peste acelu tienutu, asiá inse cá se cunósca domni'a lui Árpád. In dilele

lui Stefanu domnía acolo unu stranepotu de alui Claudiu, cu numele *Optumu*.

Acest'a locuia in cetatea *Muresiana* chiaru pre tiermurele stângu alu Muresiului. *Optumu* erá omu fórte avutu. Elu se tienea de Baseric'a resaritului, ma redicase si una monastire in Muresian'a intru onorea lui Ioanu botezatoriulu, cu calugari asemenea de ritulu resariteanu.

Averea cea mare alui *Optumu* nu-o putea vedé Stefanu, cu atâta mai vertosu cá avea si omenii sei, cari erau gata a se luptá pentru domnulu loru.

Ce'a ce n'a facutu poterea lui Stefanu, a facutu misieli'a unui romanu lapedatu, cu numele *Cinadu*.

Acestu omu a fostu unu capitaniu forte incrediutu lui *Optumu*, dara chiar' acésta incredere l'a facutu se alesiuiasca dupa viet'i'a Domnului seu.

Una data, pre la anulu 1031, *Cinadu* a facutu una gresiéla mare, asiá catu erá demnu se-si piérda vietia. Elu a semtitu cá Domnulu seu *Optumu* s'a maniatu pre elu, deci a fugitu la Stefanu, acolo s'a lapedatu de legea si de neamulu seu si s'a facutu Unguru si a trecutulu la baseric'a apusana.

Acum se fi vediutu bucuri'a lui Stefanu, cá-cí vedé cá va poté nemici pre unu Romanu mare cá *Optumu* prin unu romanu misielu cá *Cinadu*. Deci l'a pusu in fruntea unei osti, l'a tramisu incontr'a lui *Optumu*.

Optumu la inceputu a alungatu oatea ungurésca. Inse *Cinadu* s'a intorsu noptea, cá unu hotiú, cá-cí elu cunoscea bene tote impregiurarile lui *Optumu* si asiá oatea lui *Optumu* s'a inspaimântatu si facându-se neintielegeri, *Optumu* a pierdutu lupt'a si cu ace'a si viet'i'a. Cu modulu acest'a s'a facutu Stefanu domnu si peste Banatu.

Tote averile lui *Optumu* le-a datu lapedatului *Cinadu*, ma la pusu si Comite peste tíer'a lui *Optumu*. Éra numele cetatei *Muresian'a* o a schimbatu in *Cinadina*, care stá pâna in diu'a de adi, si dela ace'a cetate se numesce unu comitatu intregu.

Éta cu o dovéda mai multu despre cele ce v'am spusu de alta data, cá mai multu ne-au stricatu noue Romaniloru romanii prapaditi si blastamati, cari lapedandu-se de sangele si de mam'a loru au trecutulu in tabara straina!

Invetiati-ve pruncii, cá se-si iubésca limb'a si natiunea, de ace'a se se tiena cu trupu, cu sufletu, cá-ci celu ce se lapeda de aceste doue nu este vrednicu se calce pamentulu lui Ddieu si se suga aerulu.

Pre tempulu regelui Stefanu a inceputu a se introduce si *iobagi'a*, acelu sierpe inveninatu si cu multe limbi otravitorie. Introducerea ei s'a intemplatu in modulu urmatoriu: Pre tempurile acelea omenii tieneau asiá cá totu pamentulu din tíera este a domnitoriului si pentru ace'a pote face cu elu ce va vré, -lu pote doná seau darui ori cui. Dara bene se ve insemnati ast'a n'a fostu numai la noi asiá ci in tote imperatiile. Pre atunci asiá au fostu tempurile si au trebuitu se se introduca *iobagi'a*.

Totu pre acele tempuri armat'a stabila nu erá asiá de mare cá adi; pentru ace'a candu erá tíer'a amenintiata, se portá o sabia sangerosa prin tíera si ace'a erá semnu se ésa cu arm'a amana pre campulu de lupta cá-ci tíer'a este atacata.

Cei ce esiau la lupta si se bateau cu curagiũ vrednicu de urmatu si de álti luptasi, acei'a cari se bateau cu anima si focu, asiá catu incuragiáu si pre altii seau acei'a cari faceau ceva fapte mari: regele in semnu de recunoscientia i-daruia cu pamentulu dela mai multe sate. Se intielege cá daruirile aceste erau rare, si numai pentru fapte mari.

Acum cei daruiti cu pamentulu unui seau mai multor sate, erau mai mari peste totu seau tote hotarale daruite. Acesti'a pretindeau dela locuitori pentru folosirea pamentului mai antaiu cate unu puiu, 10—12 oua, mai apoi unu mielu, unu purcelu, unu vitíelu, dupa ace'a una di de lucru in curte si asiá mai de parte. Incetulu cu incetulu dela unu puiu s'a redicatu pâna acolo catu bietulu tíeranu facea in brasd'a domnului seu cate 2—3—4 dile pre septemana asiá catu si impartia vietí'a si totu traiulu cu domnulu seu.

Dara despre acést'a ve voiu povestí mai tardiu, atunci candu vomu ajunge la tempulu candu erá *iobagia* mai cumplita si mai amara. Aci v'am spusu numai atât'a, cá se sciti cá *iobagi'a* s'a inceputu sub regele Stefanu. Stefanu a moritu la anulu 1038.

Stefanu pâna-ce a fostu in vietí'a a lucratu multu pentru latirea crestinismului intre Unguri, a fundatu 10 episcopate,

a facutu mai multe baserici, a datu averi mari la preoti si cu deosebire la preotimea inalta.

Urmatorii lui Stefanu au avutu multu de lucru cu partinitorii paganismului. Dupace s'a introdusu crestianismulu in tota tier'a regii se certau pentru domnia, ca-ci ei aveau in datina ca nu putea fi rege numai celu din vitia barbatésca a lui Árpád. Inse se intemplá de erau cate 2—3 si aorea si 4 cari doriau se fia regi si de aici veniau mai multe ne-intielegeri.

Intre urmatorii lui Stefanu *) mai de insemnatu a fostu Ladislau I. numitu si santulu. Acest'a vediendu ca se latise forte tare hotiile a fostu silitu a dá cele mai aspre legi in contra acelora cari aru cutezá se fure. Legea dicea ca: omulu liberu (adeca ne-iobagiu) déca va furá pretiu de 10 denari (banuti) se se spëndiure, éra celui ne-liberu se i-se taia narile seau se i-se scotia ochii. Si liberulu si ne-liberulu, déca furá una gaina, 'si pierdea unu ochiu. **) Ladislau se onoréza ca patronulu Ardealului.

Geiza II. este insemnatu ca sub elu au venitu in Ardealu Sasii de colo de departe din Flandri'a si alte parti ale tierii nemtiesci.

In sér'a urmatoria ve voiu povesti despre modulu, cum au venitu Sasii aici la noi. Éra acum ve lasu se ve duceti cu Domnedieu si mane se ve apucati de lucrurile vostre. Folositi tempulu pentru benele vostru!

Teodoru Petrisioru,
profesoriu.

Înainte si dupa resboiu.

Inainte de resboiu
Éra multu cârtitu si toiu ;
Câti dusimani mai vechi si noi,
Toti 'si bateau jocu de noi:
Cà românii plinu de frica,
Si nu e bunu de nimica;

Ca e prostu si e fricosu,
Fuge, séu s'ascunde-'n dosu.
Déca va zarí vre-unu turcu,
Va tulí-o cá si-unu murgu ;
Cându va audí pnsicandu,
Va fugi totu lacremându, —

*) Petru si Samuilu 1038—1046. — Andreiu I. 1061. — Bela I. 1063. — Solomonu 1074. — Geiza I. 1077. — S. Ladislau 1094. — Colomanu 1114. — Stefanu II. 1131. — Bela II. orbulu 1141. — Geiza II. 1161. — Stefanu III. 1161. — Ladislau II. 1162. — Stefanu IV. 1163. — Stefanu III. a dou'a ora 1173. — Bela III. 1196. — Emericu 1204. — Ladislau III. Cumanulu 1205. — Andreiu II. 1235. — Bela IV. 1270.

**) Vedi Kóvári Erd. Tórt. t. I. pag. 77—78.

Séu s'ascunde iute 'n tufe,
La 'ntunrecu, între buhe,
Cá nime sè nu-lu mai scia,
Cà dóra-i fiintia via,
Ci numai o mortatiune,
Vaiu si-amaru cá si-unu taciune,
Care nu e de traitu,
Ci numai de prepaditu! . . .

Dar' ce audi dupa resboiu!
Vestile vinu totu síroiu:
Cà toiulu dusímaniloru
Fù numai unu cioroboru,
Cà romanulu nu-i fricosu,
Ci-i viteazu si curagiosu;
Dupa lupta si bataia,
Minciunile-su focu de paia.
Cei ce-au mintitu si hulitu,
Rusinatu-s'au cumplitu,
S'au facutu numai de risu,
Pentru flécuri câte-au disu;
Ce-au scornitu ei n'a fostu dreptu,
Ci minciuni din alu loru peptu.

Dupa lupta si resboiu,
Laudele vinu totu síroiu:
Cà românulu n'are frica,
Nu se teme de nimica;
Cà românulu n'are téma,
Nu se teme cându 'lu chiama;
Cà romanulu stá pe locu
Sare cá si-unu leu în focu, —
Cà elu nu se pitulesce,
Déca tíer'a lui poftesce. . .

Dupa lupta si resboiu,
Laudele vinu totu síroiu:
Cà romanulu nu s'ascunde,
Ci se duce totu in frunte,
Cá unu smeu, cá si-unu viteazu,
Fara spaima pe obrazu;
Cà elu taia cu amaru,
Cátu dusímanii fugu si saru. . .

Dupa lupta si bataia,
Turcii se facura claiá,
Toti dusímanii vechi si noi
Au necasu si mari nevoi,

Cà sabi'a románésca
A sdrobotu pe cea turcésca;
Si de-acuma inainte
Hul'a n'are nici o cinste;
Tota lumea scie-acumu,
Cà românulu-i ostasiu bunu;
Toti cei drepti cunoscu si dícu,
Cà românulu e voinicu, —
E voinicu si bunu osteanu,
Stranepotu alu lui Traianu. . .

Dupa lupta si resboiu,
Laudele vinu totu síroiu, —
Toti dusímanii povestescu,
Si cu dreptulu intarescu:
Cà românulu nu-i fricosu,
Ci-i osteanu bunu, curagiosu,
Stranepotu alu lui Mihaiu,
Care-acuma e in raiu,
Care la Calugareni
Facu pe români moşteni
De unu nume stralucitu,
Cându pe turci i-a nimicitu. . .

Din mai multe ce sciu bine,
Sè ve spunu numai pucine,
Ce 'n bataia s'a-'ntemplatu,
Cum Românii s'au purtatu;
Inse nu uitati nici cându,
Se ve fia totu in gându,
Cà-ci aceste-su de pastratu,
Si 'n veci nu sunt de uitatu,
Cà din aste veti tredî,
Inim'a veti veselî:
La *Rahova* si *Palanca*
Turciloru s'a sdrobotu falc'a;
La *Grivitîa* susu pe zidu
Românii numai suridu,
Candu turcii dau cu amaru
Cu tunu in ei insedaru;
Dar' Românii n'au misícatu,
Ci in turcu au totu pusícatu,
Pâna p'au invinsu de totu,
Si-lu lasara cá si mortu;
La cetatea de *Vidinu*
Turcii fura 'n mare chinu,
Cà-ci românii i-au invinsu,
Si cetatea au cuprinsu. . .

Aste tóte va se díca,
Cà romanulu n'are frica,
Si cà dênsulu e viteazu
Chiaru in ori si ce necasu,
Nu-i cum multi strigáu cu toiu
Inainte de resboiu! . . .

Sari in susu, Române, dara,
Nu te lasá de ocará, —
Cà tu esti viteazu vestitu,
Ai unu nume stralucitu, —
Cà tu esti vitia de díei,
Si n'ai frica de misiei.
Sari in focu dar' cá si-unu smeu,
Si te lupta cá si-unu leu;
Nu lasá din a t'a tíera
Nime se cuprindia éra
Nici o palma de pamêntu,
Mai bine sari in mormêntu!
Fara lupta, fara tíera,
Tu esti numai de ocará!
*Neamulu care nu-i viteazu,
Este numai de necasu!*

Susu, Române, micu si mare,
Nu trai in nepasare,
Prinde-te de carte tare,
Si te-apuca de 'nvetiare;
Invetiã, mereu muncesce,
Binele asié sporesce.
Ferésca-te Dumnedieu,
Se uiti cumva svatulu meu,
Cà-ci atunci vei seraci,
Si in urma vei peri.

*Neamulu mare, neamulu tare
Face-se prin invetiare;
Déca nu e luminatu,
Niç unu neamu nu e bogatu;*

*Neamulu ce nu-i carturariu,
Duce-si traiulu cu amaru;
Neamulu fara invetiatura
In totu loculu e de hula;
Toti 'lu tragu si-lu chinuescu,
Din poteri totu 'lu slabescu, —
Pâna in urma se si stinge,
Cá schintei'a cându o ninge.*
*Cu 'nvetiare si sciintia
Poti se câscigi biruintia;
De sci carte unu capraru
Póte fi si generaru;
Cu sciintia esti mai omu,
Nu esti cá si-unu putredu pomu, —
Care se totu pustiesce,
Póme in veci nu mai rodesce,
Ci esti spornicu intru tóte,
Si faci totu ce omulu póte;
Tóte le faci mai curêndu,
Ori si câte-ti vinu in gându;
Mergi 'nainte mai usiöru,
Si prin tóte faci la sporiu.*

*Cu lucrare si invetiare
Poti se treci si peste mare;
Far' aceste esti unu mutu,
Far' aceste esti perdutu.
Deci, române-asculta unu picu,
Ce in urma 'ti mai dícu:
Mênã-ti pruncii toti la scöla,
Ne-'nvetiati ei se nu móra,
Fã-i buni, intielepti, bogati,
Se traiésca cá buni frati, —
Se aibi de ei bucuria
De acum pâna 'n vecia.
Amin, amin, asié fia,
Dumnedieu asié te tíia!*

Ioanu S. Croitoriu,
Preotu in Trie.

Abecedariu séu litere de auru pentru toti.

1. Adamu, omulu celu de antãiu si muierea sa Ev'a, de-si nu au sciutu, ce e pecatulu, si au pecatuitu mâncându numai o póma oprita, totusiü au caditu din darulu lui Dumnedieu, si au fostu osênditi la iadu in 4000 de ani, pâna la restignirea si inviarea lui Christosu: dara noi, cari dela Adamu pâna acuma amu vedütu si invetiatu atâte pilde frumöse, cari mâncamu nu numai

- o poma, ci facemu atâte pecate, fara-de-legi si grozavie, in ce osenda vomu fi aruncati dupa morte?! —
2. Beseric'a e loculu, de unde pornimu in tier'a fericirei, la binele cerescu, la Dumnedieu; — crism'a, e cuibulu, de unde plecamu la tier'a seu imperati'a osendei, a diavolului, — ne pogorimu la iadu; si totusi cu catu tragu mai multi, mai desu la acest'a din urma, decatu la cea de-antaiu!
 3. Ceriulu e mai frumosu decatu pamentulu; si totusi catu de multi se tãraiescu pe pamentu, si nu silescu a se aredicã susu la ceriu prin ânima, sufletu, cugete, vorbe, purtare si fapte bune!
 4. Dumnedieu in veci te pôte osendi si chinu in foculu nestinsu alu iadului pentru pecatele tale; unu panduru numai trupulu tã-lu pôte sdrobi, — si totusi catu de tare te temi de unu panduru, si catu de pucinu de Dumnedieu!
 5. Edemulu (gradin'a raiului) are celea mai frumoșe flori si rose, — rodesce celea mai bune pome, — e celu mai placutu locu de petrecere; si totusi cati hoti, si talhari 'si petrecu vieti'a mai bucurosu intre spinii, ghimpii si scaii padurilor selbatice si intuncose!
 6. Ern'a e cea mai neplacuta parte a anului, dãlele pecatelor suntu cele mai urite din vieti'a; si totusi catu de numerosi suntu omenii, cari iubescu dãlele acestea!
 7. Furulu, (telhariulu) te fura si te lipsesce numai de cele trecatøre, ce le potu røde moliele, vermii, dara deavolulu te pôte lipsi de cele vecinice, de sufletu, de raiu, si cati se temu mai tare de furu, decatu de deavolu!
 8. Gerulu inghiatiã, palesce, vescediesce si nimicesce numai trupurile, plantele, legumele si florile; era gur'a omului necredintiosu si fara de Dumnedieu, cu vorbele, indemnurile, svaturile si faptele sale inghiatia, stinge, potolesce si recesce caldur'a credintiei, nimicesce sufletele si fericirea celor nepriceputi si nevinovati!
 9. Gur'a iadului e intuncosa si grozava, gur'a raiului e luminosa si placuta; si totusi cati alerga mai voiosi la cea de antaiu, decatu la acest'a din urma!
 10. Hul'a celoru nedrepti, rei si fora de lege, te inaltia, era laud'a loru te apesa; deci care ti-o alegi din doue?
 11. Isusu in 33 de ani a suferitu necasurile lumei, in urma cea mai grozava morte, pentru tine, era tu nu suferi bucurosu nici o di; si ore ce vrednicia pôte se aiba unu vitèzu, care nu vre se suferi, si se se lupte nici intr'o di?!
 12. Iadulu e loculu grozaveloru, a munciloru, tortureloru seu chinuriloru; si totusi catu de bucurosa alerga multimea pe carãrile lui!
 13. Cristosu cu servii lui ne chiama la beserica, la pace, la bine si la fericire, — deavolulu la crisima, la sfada, la osenda; si totusi cati alerga la astea din urma, nu la cele deantaiu!
 14. Cartile bune, intieptiunea si invetiaturile, sciintiele din ele sunt scara, pe care te poti sui la ceriulu luminos, la Dumnedieu; era cartile cele rele, nesciinti'a si prosti'a din ele sunt trepte, pe cari te pogori la iadulu intuncosu, la deavolulu!

15. Lumin'a focului te îndrepta si te feresce in intunerecu, se nu te impedeai, potignesci, se nu cadi numai in grópele pamentului; dara lumin'a credintiei te îndrepta si te apera, se nu cadi in afundímea iadului intunecosu! care lumina 'ti mai place?!
16. Leii si lupii sunt cele mai selbatice fiere din paduri si codrii, dara nu-su mai selbatice, si mai stricatióse decatu fierele cele din orasie si din sate, cari sunt ómenii necredintíosi, mincinosi, furii, hotii si telharii; desfrénatii si betívii, pismataretii si blaste-matorii de Dumnedieu!
17. Marea turburata de vigelie, si viscole se liniscí indata la o vorba alui Cristosu; éra man'a, pism'a, si ánim'a tulburata a multoru ómeni nu se mai potu imblandí si domolí pâna la mórte, inca nici dupa sute si mie de vorbe, indemnuri, svaturi si invetiaturi bune, parintiesci, totu de ale lui Cristosu, audíte din gur'a preo-tului, a slugei lui!
18. Noe incapú intr'o corabia si caletóri in pace impreuna cu totu feluulu de fapturi, zidiri si fiere de cele mai selbatice; si acuma, in dílele nóstre câti nu incapu nici barbati cu socie, parinti cu fii, frati cu suróri intr'o casa; ci stau se-si scóta ochii, si se se mánce unii pe alții!
19. Omulu aru fi cea mai fericita faptura pamentésca, de nu ar' vatemá si superá pe Dumnedieu cu pecate, si ar' muri in darulu lui Dumnedieu dreptu, curatu si nevinovatu; din potriva elu va fi cea mai nefericita zidire pamentésca!
20. Pomulu (lemnulu) raiului ne-a cufundatu in foculu nestinsu alu iadului, lemnulu crucei lui Cristosu ne-a scosu din osénd'a iadului! Adu-ti a minte de acést'a, muritoriule! candú mánce póme din cutare pomu, si treci pe lângá crucea lui Cristosu!
21. Pecatele sunt treptele, pe cari te pogóri la iadu! cugetele, vor-bele si faptele cele bune sunt scar'a, pe care te redici la ceriu! ce-ti alegi, cari 'ti mai placu?
22. Raiulu e loculu fericirei vecínice, unde voru petrece sufletele celoru drepti, si pruncii cei nevinovati dupa mórte; si totusi câtu de pucini se nisuiescu a ajunge acolo, si câtu de rari parenti se pórtá asié, cá dupa mórte se-si póta imbracisiá fíii sei, si se se bucure impreuna cu densii in veci in acelu locu de fericire!
23. Sórele si stelele stralucescu numai candu nu e norosu, ci e seninu; dara faptele bune ale omului dreptu stralucescu neincetatu si in lumea acést'a, si in céalalta.
24. Turnulu Vavilonului in legea vechia s'ar fi pututu aredicá si zidi si mai susu de cum s'a ziditu, déca lucratorii ar' fi fostu cu credintia catra Dumnedieu, asié si noi mai multe bunetáti amu poté dobândi, déca am fi mai tari in credintia catra Dumnedieu, si amu impliní voi'a, legile si poruncile lui tóte, cu iubire si aplecare fiésca.
25. Usi'a raiului nu-o poti deschide nici cu unu feliu de cheia, de arma si putere imperatésca, numai cu cugete curate, sánate, cu vorbe si fapte bune; si totusi câtu de rari sunt si pucini acei'a, cari se silescu a o deschide cu acestea!

26. Vitézu adevăratu nu e acel'a, care cu arm'a în mână ucide, omóra sute și mie de ómeni, cuprinde cetăți și țeri pământesci, și e cu anima și sufletu reu; ci acel'a, care fora nici o arma, numai cu cugete, vorbe, purtare și fapte bune, cu pocaintia și rugățiuni cuprinde și dobândește imperati'a ceriului!
27. Zelulu (rêvn'a, aplecarea și voi'a mare spre cele bune) nu cunosce cale spinósa și colțurósa, — tóte căile le petrece cu rapediune și iutiéla, și nu se obosesc, ostenesce nici pe cea mai spinósa și colțurósa cale; pâna ce lenea se împedeca înca și în cea mai drépta, limpede, și neteda cale!

Ioanu S. Croitoriu.

Cateva inviări de ale romanului.

1. Romanulu învia atunci, cându lăpăda cugetele, vorbele, narăvurile, fric'a cea rea, purtarea și faptele cele rele, nedreptățile, pecatele și fara-de-legile, sumeti'a, fălosi'a, scumpetea, pism'a, mani'a, necurati'a, lacomi'a, lenea, blastămurile, bataile, minciunile, înșelățiunile, jurămintele strimbe, și umblăndu în calea dreptății implinesce totu-de-un'a voi'a, legile și poruncile lui Dumnedieu.
2. Romanulu învia atunci, cându nisuesce și silesce din dî din nópte a-si ascuți mintea, a-si marî întielectiunea, cînstea și omeni'a prin totu soiulu de învețiături folositoare, de lipsa și fericitorie, prin rugățiuni, cântări, cetire, scriere, computu s. a.; și nu se îndestulesce cu ace'a, se scie numai, ce aude și apuca dela jupanulu crăsimariu din satu, care de multe ori i spune minciuni și hula despre romani; ci 'și pórta elu însusi foi romanesci.
3. Romanulu învia atunci, cându se lăpăda de nepăsare, de lene, de trândăvia, și nisuesce din dî din nópte a-si implini fora amênare și întârziare detorințele și lucrurile casene și de câmpu, cându învétia și scie fôrte bine tóte lucrurile, cate trebuie se le scie unu plugariu bun și hărnicu, cându silesce de-si castiga totu felulu de instruminte (scule) și înca de cele mai bune, de trebuința pentru lucrurile de casa și de câmpu.
4. Romanulu învia atunci, cându ce agonisesc în mai multe dile, septemani, luni și ani în viéti'a s'a cu truda, cu ostenéla, cu sudóre de sange, nu cheltuesce și pradéza pe nimicuri, fora cari póte fi, ci numai pe cele mai de lipsa și folositoare, cá în urma se nu-si plănga și se nu-si blasteme dilele pentru nepriceperea, prosti'a și mintea usióra, ce a avut, și nutritu.
5. Romanulu învia atunci, cându nisuesce din dî din nópte se aiba băserica frumoasă, scola minunată și învețiătoriu cu minte, întielectu, trézu, învețiătu, luminătu și sirguitoriu în satu, și grigiesce, cá tinerimea satulu atâtu cea mica în tote dilele, catu și cea mare în dumineci și serbatori se învétie tote celea bune, de lipsa și folositorie, poruncite prin lege, se învétie rugățiuni, cântări, cetire și scriere în mai multe limbe, socóta, cathechismu, biblia, istoria, geografia, gradinaritul, olțuitulu, stupăritulu, gimnastic'a seau deprinderea în misicarea trupulu.

6. Romanulu invia atunci, candu nisuesce, cá pruncii lui se nu fia toti numai plugari; ci si maestrii (mesterei) si invetiati pentru diregatorie, precum: cantori, invetiatori, preoti, notari, pretori, solgabirei, judecatori regesci (craiesci), doctori, fiscali, ingineri, deputati, pictori, negutiatori, apotecari, diregatori la calea ferata (drumul de fieru) si la telegrafu, ba si generali; cá-ci acesti'a sunt lucéferii si stelele, luminele pe ceriulu intunecosu alu lui, acesti'a 'lu-indrépta pe calea adevेरului, a luminei, si a fericirei.
7. Romanulu invia atunci, cându 'si-iubesce sângele si limb'a s'a cá si sufletulu seu, cându nu suferé nici o vorba streina in limb'a s'a, cându e mai gat'a a se aruncá in focu si a muri, de câtu a-si uri si lapedá limb'a mamei sale dulce; cá-ci stramosii nostri mai multu s'au luptatu, batutu, cu dusimanií sei pentru limba, decátu pentru viétia!
8. Romanulu invia atunci, cându staruesce (silesce) din totu sufletulu si din tóta virtutea (puterea) cá se aléga de curatori, de cantori, de invetiatori, de preoti, de protopopi, de vicari episcopesci, de episcopi, de metropoliti, de iudi, notari, deputati numai de aceia, cari suntu mai probati, mai buni, mai demni (vrednici), mai harnici, mai cu fric'a lui Dumnedieu, mai drepti, mai invetiati, mai luminati; si sunt gata a suferi tóte, a si muri pentru dreptate, pentru binele si fericirea lui.
9. Romanulu invia atunci, candu déca cutare frate séu de aprópe alu seu patiesce ceva dauna (paguba), seracia si nefericire prin nerodirea pamenturilor, prin arderea casei, séu prin ori ce alta intempleré, se nisuesce, se aplica si se indura din totu sufletulu, si din tóta anim'a sa a-lu ajutorá cá se-si redice cas'a, — cu lucru, cu bani, si cu alte mijlóce si trebuintóse, — cum facu si alte némuri: precumu sasii si svábii.
10. Romanulu invia atunci, candu peste totu in tóta viétia sa asiá se pórtá, cá se nu mánce elu tétitiele, si farin'a se o deie la altulu, se nu amble elu trentiosu, flendurosu, si se imbrace pe crisimari, se nu-si véndá mosi'a sa, cas'a si més'a, paménturile, viiea, si vitele s'ale pentru lene, petreckeri rusinatóre, pecatóse si stricatóre, pentru beutura si betia de dragulu crisimariloru séu a ortaciloru.
11. Romanulu invia atunci, candu nisuesce, cá cele rele se se spele, cele bune se s'adune, candu are vointia de fieru, taria de otielu, statornicia de diamantu, in cele bune, in dreptate, candu traesce in iubire, in linisce, pace, odihna, cointielegere crestinesca, drépta si buna cu de-aprópele, cu fratele seu, si nici odata nu doresce daun'a (pagub'a), seracia si nefericirea aceli'a prin sfada, certa, bataia séu prin ori-ce intempleri neplacute si dureróse.
12. Romanulu invia atunci, candu in tóta viétia s'a se nisuesce (silesce) cá nu numai mosia pamentésca, peritóre, se lase prunciloru sei dupa mórté; ci se silesce a le casciga si mosia cerésca, sufletésca si vecinica, adeca: minte, intieleptiune, crescere, portare, sufletu si anima buna, cari suntu frumseti'a si fericirea omului si in acést'a si in céalalta lume.

13. Romanulu invia atunci, candu nu doresce si ascépta dile de serbatori, pentru cá se-'si petréca, se mánce si se bee, in trensele, ci pentru ace'a, cá se multiamésca lui Dumnedieu, cá a ajunsu si acelea sante dile, se mai pota landá si prea mari pre Dumnedieu in ele pentru grigi'a parentiésca, pentru bunatátile si darurile date lui dela Dumnedieu.
14. Romanulu invia atunci, candu tiene strinsu de legile, poruncile lui Dumnedieu, candu scia, cá mesur'a, cumpetulu, rendulu si regul'a in toté e sufletulu lucrurilor; candu scie, cá sirguinti'a tote le invinge, le implinesce; candu lucra in dile de lucru cá si cum ar' totu trai, si n'ar' mai avé se mora; si se roga cá si cum ar' avé se mora mane; candu socotesce bine, ce va fi capetulu cugeteloru, vorbeloru si fapteloru sale; candu i-e totu in creeri *mintea romanului cea mai de pre urma.*
15. Romanulu invia atunci, candu diu'a nóptea 'si aduce aminte de mórte, de judecata, de raiu si de 'adu; si in tota viét'i'a lui asié 'si indrépta cugetele, vorbele, portarea si faptele s'ale, cá se fia convinsu, se scia si se aiba sperare tare, neindoita, neclatita, cumca in gur'a mórtiei sale va poté dice cu sufletu liniscitu, cu anima mangaiata ace'a, ce a disu si santulu Pavelu apostolulu pre patulu doreriloru murindu: *Buna lupta m'am luptatu, cursulu vietiei mi-am implenitu, credinti'a mi-am tienutu, depusa, gatita mi-e cunun'a vietiei, adeca: raiulu fericirei mele vecinice!*

BCU Cluj / Central University Libr **Ioanu S. Croitoriu.**

Insemnari folositoare.

Inmultirea pomiloru. Din pomi (meri, peri sau alte soiuri) ie crengutia de oltuitu, fie-care crengutia implánta-o câte intr'unu cartofu (crómpa, para de paméntu) asiadiále in paméntu bunu asiá, câtu de 2 $\frac{1}{2}$ degete se remána crengutia afora, — in scurtu tempu prindiendu radacini se voru desvolta de pomi frumosi.

Ingrásiatulu galitiáloru. Pune in apă atáta mazare rotundă câtu e de lipsă pentru doua dile se dospésca adăugéndu la apă si un'a man'a de sare, cu acést'a hranesce galitiále, — dar' se aiba totu mereu apă prospeta, — si se se grijasca ca se nu ramâe in gusie mazăre ne mistuita.

A impedeca peritululu puíiloru de gâscă. Cam pe la San-Ión gâscele prindu a slabi, — prin urmare in-aintea rusaliloru cu un'a septamâna si dupa ace'a vreo 2 septamâni de două ori pe septamâna sê li se unga la puíi de gâsca urechile cu oleu de lemnu, si puíi voru ramanea sanatosi.

Medicina contra infláturii foielei la vite. La vite mari pune-le in apa 8—10 picuri colchicum autumnale (esentia de cépa ciorasca) la vitiei inse numai 5—6 picuri, — dandu se beie vita de odata, — repetiéndu asta beutura totu in 10 minute — inse numai in patru renduri.

Alta medicina contra unflaturei de fole la vite. O bucata casiu forte vechiu sau breznă veche, baga-o in gâtulu vitei morbóse, — pornindui-se folele, va scâpa de unflatură.

Încă un modu contra unflaturei de fole pentru vite. Varu arsu próspețu sfarmatu tîenenduse in sticle la locu uscatu, — 4 deca-grami se mestecă cu $\frac{1}{2}$ litra apă si se tórna la vita in gâtu, — pentru vitiei e destulu 2 deca-grami de varu.

Pe omulu beatu unu tredî la moméntu. Pune intr'unu pocalu de apă cativa picuri ammoniacu si lase se beie beatulu, du-lu afara la aeru liberu, si se va tredî iute.

Mijlocu simplu contra asudatului picióreloru. Candu te vei scula stergeti piciórele cu cârpă de pândiă, după ace'a udă altă cârpă cu rachiú, si 'ti fréca piciórele bine.

Unsóre pentru arsura. Se ie 1 lingura oleu de lemnú, 1 lingura unsóre próspeța de porcu, 1 lingura varu nestinsu, 1 lingura rachiú (vinarsu) — (Franzbrandwein) si 1 lingura zacharu albu, si reci se mesteca bine de ungventu, — cu acésta mestecatura se unge loculu arsu sér'a si demanéti'a.

Mediulocu contra raneloru de arsura. Ranele de arsura se ungu cu oleu (untu) de lemnú, apoi se presera cu sare forte fin macinata. Preste 10 minute durerea va inceta, si loculu arsuri nu se va besica, nici pelea nu seva despartí de osu.

Medicina contra arsuri (raneloru de arsura). 1 lingura oleu de lemnú, 1 lingura unsóre de porcu, 1 lingura varu nestinsu, 1 lingura rachiú (Franzbrandwein) si 1 lingura zacharu albu maruntu se amesteca in stare rece de ungventu. Cu acestu ungventu se se folosésca morbosulu sér'a si demanéti'a.

Malna tómnna târdiu. De voiesci ca se ai malna tómn'a, — atuncia odraslele de primávéra pe carii se ivescu celea dintâiu flori taiele de 1—2 degete dela trupin'a principale.

Medicina contra durerei de capu, si pentru de a avea somnu bunu si vise placute. Sdrobesce in parti egali semantiă de cânepă si macu, — cu apă de rose si de flori de socu, — stórce apoi umediala prin o cârpă curată. — In asta fluiditate uda o bucata pânză de inu legendu la frunte (pelanga orbit'a ochiloru).

Gârgăritiale se departă din bucate, déca vei unge padimentulu si paratii granariulu cu cépa, între bucate ici cólea se se asiedie cata o mână de fênu prospetu, si gârgăritiale voru parasi granariulu.

Sau ie o parte oleu de anisiu, 2 parti salamiacu ardiatoriu (aetz ammoniac), cu asta mistura unge venturesc'a cu care se intorc bucatele in granariu.

Codaciú din brânza saru afora déca vei presera piperiu pe densa.

A fugari cinciaru din odaé. Pe carbuni arde in odaé flori de levendula uscate, fumulu acestora-i îmbéta pe cinciaru.

A departă furnicele dela pomi. Gată apă tare de sapunu, cu acést'a stropesce respective uda acelea locuri unde umbla furnicele, — sau trupina pomilor.

Scutirea vesmintelor de molii. Amesteca una parte oleu de le-
vendula, una parte oleu de terpentinu, si o parte oleu de pelinu. In
micstura acésta uda bucati de papiru, si le asiadia intre vesminte si
rufe. — Celu mai securu modu înse e a presera vesmintele cu prafu
reale de persia pregatitu pentru desolatiunea (devastarea) insectelor.

A scuti cosiurile stupiloru de furnici. Se invîrtesci pe langă
grindile pe carii suntu asiediate cosiurile stupiloru bucati din atare
mreje de prinsu pesci veche si pasasita. — nici un'a furnica nu va
trece preste acele bucati de mreje.

Prafu contra tusēi zugrumatōre sau magaresci. Mesteca bine $\frac{1}{8}$
deca-gramu mătrăgun'a fin sdrobită, $\frac{1}{8}$ deca-gramu pulv. scilliricus,
 $\frac{1}{8}$ deca-gramu răsină de salamiă (szalamia mézga), $\frac{1}{4}$ deca-gramu
pulv. antim. sulphurat. praecipitat, $\frac{1}{2}$ deca-gramu pulv. liquiritiae, —
fă din acesta 24 prafuri egali. La pruncu de unu anu sera si dimi-
nétia se ise dee in una lingură de lapte o jumătate dosē; la prunci
de 2—4 ani deminétia o dosē intrega; la prunci de 4—8 ani séra si
deminétia câte o dose intrega, insē totu de' auna în-antea mâncarei cu
o óră.

Medicina contra epilepsiēi. Umple o pungă de pele de capra
négra cu argintu viu, (mercuriu curgatoriu) si o léga bine; léga la
ambe capetele sparga subtire; si morbosulu se o lege de grumazu
asia: ca punga se fia asiediată togmai pe rânză. Séra si deminétia
înse folosescă pirule urmatōre; $\frac{1}{4}$ deca-gramu colomel, si 1 deca-
gramu assa foetida, — fragmentate la olaltă fă 72 pirule egali. Dupa
ce au incetatu parosismulu, cu luatulu piruleloru se incete. Pungulitia
cu mercuriulu înse si mai multi ani e recomandabilu se o pórtē mor-
bosulu, ca se nu reintórca morbulu.

Medicina contra limbricului cordelatu. Ie 8 deca-grami scórtiă
de rădăcina de maru de granatu (malum granatum ori ungresce
granát almafa) peste nópte tórna pe ea $1\frac{2}{3}$ litră de apa; apoi ferbe
apa cu scortia până va scadea de diumătate; acést'a apoi o beie
morbosulu in 3 renduri deminétia pe nemâncatu în intervalu de câte
o óra. Acésta medicina se-o repetediē până va avea efectu, înse în
acelu intervalu se nu se folosésca de altă beutură.

Unele si Altele.

Pace ori bataia? Preste pucinu tempu vomu vedé deslegata
si acésta intrebare care tiene incordata lumea acum de mai multe
lune. In 1/13 iuniu se intruní la Berlinu (capital'a Germaniei) adu-
narea alesiloru tuturoru Stapânelorū Europene, pentru de a impacă
— de va poté — neintielegerile dintre Turci si Rusi si a hotari
preste sórtea Romaniei, Serbiei si Muntenegrului, precum si asupr'a
sortiēi tuturoru poporatiuniloru de su stapânirea turcésca. — Romani'a
ie parte la acést'a adunare prin capii ocârmuirei s'ale *Ionu Brateanu*
si *Michailu Cogalniceanu*, insociti inca de alti doi Romani cu sufletu
si anima mare.

Basarabi'a. Romanii'a suntu gata a-si versá si sangele pentru tîenerea si mai departe a acestei tîerisióre frumóse, care a formatu si pâna aci o parte intregitoria a stapînirii române. — Ne veti poté sfarmá, dar' nu ne veti plecá nici odata! — dicu ei Muscaniloru nerusinati. — Credemu ca in barbatii intrunii la Berlinu se va aflá atâta sémîtu de dreptate, cá se abata pre Musceni dela nelegiuita si nerusinat'a pofta de a rumpe o parte din trupulu acelei tîeri viteje, fora de acareia ostasi bravi Muscanii o-ar' fi pafitu cá dracú.

Poporulu romanu care invetiá, prin brav'a s'a ostire, pre uriasíulu moscovitu (muscani) cum trebue manuita arm'a: areta in dílele acestea, prin poetulu seu *Vasile Alecsandri*, ca totu ~~atata~~ de multu se precepe si la manuirea penei. Unu stralucitu premiu erá pusu pentru acel'a, care mai bene va sci versui *canteculu neamuluiu latinu* — de care se tîene si poporulu romanu. Si acestu premiu, pentru dobândirea carui'a si-au tramisu scrierile s'ale cei mai alesi poeti de neamu latinu: francezi, italieni, spanioli s. a., l'au cascigatu poetulu nostru *V. Alecsandri*, prin prea frumós'a s'a poesia intitulata: *Canteculu gînteii latine*. In cartea urmatoria vomu impartasi cetitoriloru nostri acestu Cantecu minunatu; si pâna atunci inca, unindu-ne versulu nostru cu alu tuturoru popóreloru de seméntia latina, poftimu incoronatului poetu alu nostru *V. Alecsandri* díle indelungate si fericirea statórnica pentru de a vedé insu-si cu ochii sei marirea natiunei române, a carei'a bravura pre campulu de bataia o a cântatu atátu de frumosu in versurile scrise despre luptele ostiriloru române in contr'a Turciloru.

Rusi'a are in Europ'a la in-de-mána preste 300 mii de ostasi.

Austro-Ungari'a 'si chiama su arme pre toti ostasii sei reser-visti si recruti. — In dílele trecute a cuprinsu cetatea *Ada-Kaleh* fôra de a da de cev'a inpotrivire din partea Turciloru; — in dílele acestea va se intre si in cetatea *Antivari*, unde inse abia credemu se nu afe inpotrivire din partea Muntenegriniloru, cari tîenu cuprinsa acésta cetate si ceru a li se lasá loru.

Asupr'a imperatului Germaniei au impusícatu doi barbati; si anume mai antátu *Hödel* cu plumbu (glontíu) dar' nu l'a nimeritu, — mai tardiu apoi *Dr. Nobiling* cu alice (sírete) care l'au nimeritu la capu, spate si manuri preste totu cu vré 30 de alice (sírete). Precum se vede din marturisirea lui *Nobiling* asupr'a vietíei imperatului si a urmasiloru lui sau juratu mai multi barbati, — intre cari se tragu sorti si apoi pre care cade sórtea e silitu se impuse, cá altmintrea 'si pierde elu insusiu vietí'a. — Imperatulu dupa-ce i-au scosu din trupu tote alicele (síretele) acum se afla mai usóru, — cu tote acestea elu a incredintiátu ocármuirea tîerei ffiului seu *Fridericu Willelmu Nicolae Carolu* nascutu la auulu 1831. — *Hödel* se afla sanetosu in temnitá; iar' *Nobiling* patimesce de capu fiendu-ca insusiu se impusíca candu vedíu ca nu-i scapare.

In Franci'a se aduna acum omenimea mai invetiata si mai avuta din tote partile lumei, pentru de a vedé lucrurile minunate care le scie produce acésta tîera luminata. Alt'mintrea s'au pusu in Parisu (capital'a Franciei) spre privire si din celéalalte tîeri luminate lucrurile celea mai alesu si mai minunate.

Fluturii sau inmultitu fôrte tare si casíuna pagube mari, -- pentru ace'a multi se ingrigíescu a-i pustii. Asié antísti'a din Zelau a pusu premiu cate de 10 cr. pentru fie-care litra de fluturi; si in cea de ántáia di s'au si prinsu 340 litre de fluturi pentru care s'au platitu 34 fl. v. a.

Proprietariu, Editoru si Redactoru respundietoriu:

Niculae F. Negrutiu, in Gherla.

Tipograf'a Eredei lui Georgiu de Closius, in Sabiiu.